

Voksne bør være glade og rosende, ikke vrede og kritiske. Sådan lyder børns råd til dem. Men filosofen Anne Marie Pahuus slår til lyd for, at også vrede er et relevant pædagogisk og etisk krav.

Når du straffer en person ved at vredes på vedkommende, så gør du vedkommende til en person, der er ansvarlig for sine handlinger.

FOTO: POLFOTO

Vis vrede, den viser, hvem du er – hvem du vil tage vare på

* Borgmestre i landets kommuner bør lave en lov om, at 'her i byen roser vi børn'. Sådan lyder en af børns løsninger på voksnes vrede i rapporten Børnesyn udgivet af Børnerådet januar 2005. Rapporten fortæller os, at børn ikke bryder sig om vrede voksne, der slår, ydmyger, skælder ud og er dårlige til at rose. Og vrede voksne må derfor sendes til psykolog, vise respekt og ikke ydmyge, forklare sig i stedet for at udpege problemer eller sendes på rosekursus. Men kan voksne så overhovedet tillade sig at vise vrede?

Til barmhjertighed hører også at kunne vredes.

Asterisk har stillet spørgsmålet til filosofen Anne Marie Pahuus fra Institut for Filosofi og Idéhistorie ved Aarhus Universitet, der med baggrund i forskning i filosofen K.E. Løgstrups filosofi mener, at vrede bør bydes velkommen som en almindelig og såre menneskelig del af opdragelsen af børn.

Sur, vred og rasende

Hvorfor bør vrede voksne ikke blot opfattes som et problem?

»Når børn opfatter voksnes vrede som et problem, så handler det ofte om voksne, der udøver deres magt på reserveret og mystisk vis. Det sker, når en voksen går indestængt og sur rundt for så pludselig at bryde ud og overfalde et barn med kritik. Det er selvfølgelig stærkt problematisk. Men jeg mener ikke, at vrede er det rigtige begreb til at fatte en sådan situation. For møder du vrede personer, ved

du med det samme, hvor du har dem. Med deres vrede kommer de nemlig ud med sig selv på et menneskeligt niveau, som du kan forholde dig til. Sådan er det ikke med surhed. Og slet ikke med raseri, som er under niveau.« siger Anne Marie Pahuus og uddyber forskellen:

»Løgstrup fortæller os, at vrede rummer en personlig holdning, da en person i vrede i modsætning til raseri ikke lader sig rive med og handler bevidstløst. Du har dig selv med i vreden. Du ved, hvad du er vred over, og hvem din vrede går ud over. Vreden er intentionel. Det betyder, at du står inde for en handling begået i vrede på en helt anden måde, end du gør i raseriet. I raseriet overmandes du af sindsbevægelsen og står og fægter med armene. Du er i raseriets vold.«

Vrede og personlig udvikling

Filosoffen K.E. Løgstrup skelner mellem suveræne – eller mulighedsvedligeholdende livsytringer – og så de kredsende og tvungne livsytringer. Tillid, oprigtighed og barmhjertighed hører til den første slags ytringer, mens had, hævngherrighed og raseri hører til de kredsende og tvungne ytringer, hvor et menneske blot bliver en reaktiv funktion af en situation. Anne Marie Pahuus foretrækker at bruge begrebet de mulighedsvedligeholdende livsytringer, da hun mener, at det udvider feltet for etisk relevante fænomener til at omfatte vrede på lige fod med tillid og barmhjertighed.

Hvilke begrundelser er der for at gøre vrede til et relevant pædagogisk og etisk redskab?

»Vrede er en del af en følelsesmæssig adgang til at forstå, at vi er forbundet med hinanden. Det har vi tendens til at overse. Vi dyrker en reduceret og en-dimensionel følelsesfilosofi, hvis vi tror, at vi kun forbinder os gennem glæde ved og kærlighed til hinanden. Vrede er også forbindende. Hvis jeg ikke kunne eller måtte blive vred på dig, så ville et svigt af dig selv eller dit svigt af andre blot lade mig kold. Min vrede er udtryk for, at jeg har tillid til og kan insistere på, at der er noget af fælles værdi mellem os, noget som der skal tages vare på,« fortæller hun.

Ifølge Anne Marie Pahuus er at være vred således ikke at være ubarmhjertig. Tværtimod. Hun forklarer vrede som et etisk krav på denne måde: »Hvis vi alene roser, trøster og drager omsorg, når børn er vrede på sig selv over ikke at have præsteret det, som vi ventede af dem, så fejler vi som opdragere. Så bliver vi ubalancerede og ubarmhjertige. Til barm-

Hvis vi alene roser, trøster og drager omsorg, så fejler vi som opdragere.

hjertighed hører nemlig også at kunne vredes. Vreden fortæller personen, at vedkommende har svigtet – og at det ikke er i orden. På denne vis ligger der en klar dom i vreden. Når du fælder denne dom, så er det fordi, du mener, at en person fortjener en straf, som hænger sammen med en slags tilgivelse. Når du straffer en person ved at vredes på vedkommende, så gør du vedkommende til en person, der er ansvarlig for sine handlinger. Så gør du personen til et menneske, der kunne give sig til noget andet ►

- bedre – til noget, der ikke vil påkalde din vrede. Når du bliver vred på en person vil det ofte være forbundet med lidelse for ham eller hende. Og vrede som legitim affekt hænger netop sammen med den filosofiske grundtanke, at når mennesker gør sig erfaringer og kommer videre med deres liv, så har det ofte en lidelseskarakter. Erfaring opstår af lidelser.

Når mennesker kommer videre med deres liv, så har det ofte en lidelseskarakter.

Lukker vi af for vrede, så lukker vi af for alt det, som har at gøre med erfaringsdannelse, udviklingsmuligheder og perfektion af det personlige. Så er der kun oplevelser tilbage – for eksempel oplevelser af den store og lykkelige kærlighed. Det er fint, men ikke nok.«

Hold på vreden

For Anne Marie Paahuus er vrede ikke altid af det gode. Hun forsvarer derfor heller ikke vreden i alle dens udtryk. Men hendes vurdering er alligevel, at spørgsmålet om vredens legitimitet i forhold til børn grundlæggende handler om ansvar og frihed:

»Når det gælder ansvar, er det selvfølgelig altid et konkret spørgsmål, hvor stor ansvarlighed vi kan vente af et barn. Hvis min vrede for eksempel skal have en gavnlig virkning på mine børn, så må jeg

nøje overveje, hvornår de faktisk har gjort noget, de kunne gøre for. I princippet bør man kun blive vred over noget, som de kunne gøre for. Løgstrup taler om, at vi har et brudt forhold til vores vredesaffekt. Det betyder, at når vi bliver vrede, så forventes det af os som mennesker, at vi går ind og modulerer vreden med en personlig formåen. Det forventes for eksempel af os, at vi lader vreden gå ud over dem, som har gjort os vrede, er til stede og kan stilles til ansvar. Og selv om jeg ikke ønsker at skelne skarpt mellem følelser og fornuft, så kan distinktionen nok være opklarende her. Jeg mener nemlig, at en forstandig omgang – eller mangel på samme – med vreden også lader sig fatte gennem forskellen mellem at være vred eller rasende. I vreden giver man udtryk for sin holdning til situationen. Der er en fortolkning af situationen indeholdt i vreden. Den tolkning kan den, som vreden går ud over, forholde sig frit til. I raseriet giver man derimod ikke det andet menneske mulighed for at forholde sig. Raseriet er jo en hævn på hele personen, hvor personen og dennes handlinger ikke holdes ude fra hinanden. Den retfærdige og rimelige vrede handler om at kunne styre sig. Filosofen Aristoteles mente, at vreden er en disposition, der skal trænes. Det tror jeg er rigtigt. Vrede er en træningssag.« ▲

Claus Holm
clho@dpu.dk

Anne Marie Paahuus

Adjunkt og ph.d. ved Institut for Filosofi og Idéhistorie på Aarhus Universitet. Anne Marie Paahuus forskningsfelt er etik og politisk filosofi, hvor Hannah Arendt og K. E. Løgstrup er de store inspirationskilder. For tiden arbejder Anne Marie Paahuus på forskningsprojektet 'Afhængighedsetik i lyset af en filosofisk beskrivelse af fødsel', hvor hun sætter fokus på begrebet empati, der længe har stået i skyggen af det filosofisk mere populære begreb om autonomi.